

STRAST IMENOVANJA I STRAH OD TIŠINE

(Dragan Jovanović Danilov: *Memoari peska*, Zavod za udžbenike, Beograd, 2008)

Nova pesnička knjiga Dragana Jovanovića Danilova strukturisana je logično i relativno jednostavno, kao niz koncentričnih krugova ili, kome su slikovita poređenja draža, nalik na rusku lutku babušku: spoljašnji krug čine uvodna („Davno izgovorene reči“) i završna pesma („Čuvar beležnice“), i do središta čitalac mora da prođe kroz još dva koncentrična kruga. A u samom središtu knjige, njenom pravom središtu, nalazi se erotska poema „Vino sa vulkanskog ostrva“, čulna, preobilna, sva u govoru koji se rasipnički razbokorio, u očiglednom nesaglasju prema stihovima negde sa početka knjige, koji zahtevaju da

*o svemu valja govoriti sažeto
i izravno, a onda se zaustaviti,
pre nego što se ono neizgovoreno
rasprši u zrak.*

Umesto da ispuni taj zavet sažetosti, pesnik se upućuje na sasvim drugu stranu. Ono o čemu peva je topla, tropska noć u Beogradu; dva bića koja se do kraja prepuštaju jedno drugom i lepoti koju oličavaju. Poema „Vino sa vulkanskog ostrva“ ponajviše u *Memoarima peska* podseća na onog Danilova iz trilogije započete *Kućom Bahove muzike* (1993) i nastavljene *Živim pergamentom* (1994) i *Evropom pod snegom* (1995), na pesnika koji povišenim, himničkim tonom slavi svet i njegove erotske i estetske sile, a samoj poeziji nastoji da povrati auru njene nekadašnje sakralne snage. Iracionalnost Danilovljeve poezije nije od one tamne, tanatičke, neki put čak demonske, u naličje postojanja zagledane iracionalnosti u čijem znaku protiče pretežniji deo modernog srpskog pesništva. Takvoj poeziji Danilov je očigledni antipod, možda manje zato što tako svesno hoće, a više zato što ga tako usmerava ustrojstvo njegove (pesničke) ličnosti. Njegova pesma retko barata figurama ironije; mnogo češći je u njima napor osnovne identifikacije, neumorna izgradnja pseudodefinicija, nezadrživi rad imenovanja: „blaga žena je okean bez obale“, „park je pretrpan vranama, kao voz u vreme okupacije“, „vedre devojke netaknute književnošću“, „glas je utočište“, „beline oko reči takođe su reči“... Dok čitamo takve i slične, uistinu mnogobrojne, izlive sposobnosti tvorenja metafora koju bismo smeli da nazovemo i prapesničkom, naslućujemo da bi pesnikova imaginacija mogla da se okrene u bilo kojem pravcu, bilo kojem predmetu, da ga dovede u vezu sa bilo kojim oblikom postojanja (ne samo da sprovede puko poređenje), i da se, isto tako, okonča u bilo kom trenutku. Dok ih čitamo, sasvim smo u vlasti te moći imenovanja, i ne pomaže nam mnogo ako bismo je proglasili proizvoljnom.

Jer ta moć, čak i kada proizvodi samo kratkotrajne ili neodržive veze („vrana sujetna kao mecosopran“, „planinski kurjak ispao je iz sveta kao plomba iz zuba“), zaista se može nazvati proizvoljnom – u smislu u kojem je to svako tvoraštvo. Izvan okvira na koje smo nagovoreni i naviknuti, moć slobodna, samodržačka, odgovorna jedino sebi samoj. U Da-

nilovljevim identifikacijama se povezuju dve slike, najčešće vizuelne, ali neretko i sinestezijske; one potiču iz međusobno veoma udaljenih sfera stvarnosti; njihov spoj je neočekivan, nov i ponekad motivisan samo htenjem pesničke imaginacije; njihova teška, ommaljujuća čulnost osnovni je razlog da se poezija u kojoj se javljaju određuje kao barokna. Tehnički posmatrano, u neprestanom provociranju sposobnosti pesme da drži na okupu raznorodne slike bogate čulnosti kriju se i neke opasnosti. Naročito u svojim verističkim pesmama, Danilov pokatkad poklanja poverenje slikama koje imaju tek privatni značaj, i čije uzdizanje na stupanj lirske univerzalnosti neminovno postaje patetično – takav je slučaj sa njegovim deminutivima. Zanimljivo je da skraćivanje identifikacije, kakvo se po pravilu odvija u genitivskim metaforama, kod Danilova ne daje kao rezultat „opšta mesta“ (kojima je svojevremeno Jovan Hristić umeo da speva pohvalu), već pre samo zgusnutije čulne slike. To je ovde, čini nam se, rezultat osnovne pesničke konstitucije – kod Danilova se neoklasicističko poverenje u lepotu i sklad sveta ne ostvaruje u racionalnom, već u čulno-estetskom vidu. Ili, bolje bi bilo da kažemo, pretežno se tako ostvaruje.

Pesnikova dužnost nije da bude dosledan. Pesnik nije filozof koji nekom prilikom beži od pojma. Poesma nije teorijski traktat, a nije ni najbolje tumačenje sebe same. Da je pesma samostalno tekstualno biće, može se uverljivo ilustrovati upravo činjenicom da se u Danilovljevoj poeziji, pored skiciranog, dominantnog, čulno-estetskog, baroknog toka, stalno mogu zapaziti i drugi, različiti, ako ne i opozitni tokovi. Maločas je nagovešteno da u nezanemarljivoj meri ova poezija eksploatiše verističke mogućnosti. Verizam Danilovu, sa jedne strane, omogućava da progovori o tome da u svetu ne postoje samo razlozi za himničku pesmu, već i za tužbalicu, a sa druge, predstavlja način da uvede u svoj govor i „male stvari“, svakodnevna sidra osećajnosti, predmete za koje se vezuje naša memorija i hrani našu imaginaciju. Osim sjajnog lica sveta, postoje i njegova mnogobrojna naličja; sa druge strane, ono sakralno se pojavljuje u svetu samom, i pesnikovo je samo da traga za hijerofanijama i beleži ih. U *Memoarima peska*, takvu vrstu pevanja naći ćemo u spoljašnjem koncentričnom krugu zbirke, u ciklusima „Elokvencija tišine“ (o kojem ćemo, niže u tekstu, izneti još neka zapažanja) i „Opasne margine“.

Svoj veristički postupak pesnik ponegde izričito naglašava: „skrenuh pogled“, „ako se dobro sećam“, „sve to može da stane u jedan miran pogled“, „čas u kome je načinjen ovaj snimak“... Bez obzira na to da li je tim (vizuelnim) prizorima izvor u neposrednom opažanju lirske subjektivnosti, u mašti ili sećanju, naglašava se njihova ograničenost i kratkotrajnost. Jedan trenutak, i ništa više, to je vreme pesme. Pesnik je svedok, posmatrač osetljiv za detalj, njegov govor hoće da obuhvati i sačuva trenutak, i zato se prurušava u deskripciju. Ali može li pesma zaista da opisuje svet? Nije li između govora i stvarnosti nepremostiv ponor, a pesma samo slab pokušaj da se on savlada? Pesnik to dobro zna:

*Jer, ti ne oponašаш ni maslinu,
ni zvezde, ni gavrana, već ih sve
puštaš u sebe da odatle seju
ono što osećaš.*

Ukratko, odnos između govora i sveta osnovna je tema uvodne pesme i prvog ciklusa *Memoara peska*. To je drugi pol ove zbirke, i tu upoznajemo još jednog, drugačijeg Danilova, sada pesnika koji svedoči o svom strahu od tišine. Pesma „Davno izgovorene reči“,

kojom se zbirka otvara, može se razumeti kao jedna od programskih pesama ovakvog načina pevanja. U njoj se izražava kolebanje u pogledu trajnosti pesničkih reči, izgovorenih i osamostaljenih bića, koje se pesnicima „vraćaju iz dubokih klanaca“, „posećuju / svake noći, izranjajući iz tamnih bezdana“. Pesnički napor, govor ćutanjem „za koje je potreban odjek“, vidi se kao sizifovski: nezaustavljiv, ali i bez stvarnog konca, jer je izložen stvarnosti i vremenu kao vetru koji donosi „lišće na kome nikada nećemo / napisati svete knjige“. Ili, u pesmi „Tvoje telo ne prestaje da piše“: „nikad se neće okončati / ta glad za beskrajem koja pokreće / talasanje okeana“. Najveća biblioteka, ona u kojoj nema nijedne knjige, ispisana je ćutanjem.

Možda bismo u nekom širokom obuhvatanju strasti imenovanja i straha od tišine kao dvaju osnovnih pokretača pevanja u *Memoarima peska*, smeli da govorimo kako je reč o načinima ispoljavanja jedinstvenog pesničkog stvaralačkog principa. Da *horror vacui* zapravo predstavlja hranu strasti za tvorenjem simbola, da imenovanje i tišina stalno nadvladavaju jedno drugo, i da su pesme tragovi njihove nerešene borbe. Ali, ako pokušamo da tako sagledamo odnos motiva u novoj knjizi Dragana Jovanovića Danilova, i posebno ako pokušamo da to sagledavanje proširimo na ukupnu ocenu o njegovoj poeziji, ne sugerišemo li time načelo jedinstva tamo gde najverovatnije za svoje pravo hoće da se izbori razlika, ne prisiljavamo li pesnika na identičnost sa samim sobom tamo gde je on želeo da ostvari otklon? To važno pitanje moraćemo, u okviru jednog kratkog prikaza, ipak da ostavimo otvorenim.